

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2003

L Aidín - Ardleibhéal

(400 marc)

Dé Céadaoin, 18 Meitheamh – Tráthnóna, 2 go dtí 5

A. Cuir Laidin ar:-

Sa cheathrú bliain den chogadh a bhí á fhearadh ag na Rómhánaigh ar an Rí Perseus, rinneadh consal d'Aemilius. Na saoránaigh uile a thuig gur Rómhánach maith agus cróga ba ea é, chruinnigh siad le chéile chun é a mholadh. Bhí Aemilius chomh corraithe sin gur dhóbaire dó caoineadh. Bhí na saighdiúirí ag gáire eatarthu féin. “Ní mór dúinn é a ghríosadh gan bheith ag caoineadh,” a dúirt siad. “Teastaíonn uainn Perseus a chloí, teastaíonn uainn cogadh a fhearadh!” Agus na focail seo cloiste aige, d’fhógair Aemilius: “Ná bíodh eagla oraibh, a shaighdiúirí cróga dílse. Fiafróidh an namhaid go luath cé tá i gceannas ar na saighdiúirí coise fíochmhara seo, agus cé chomh luath agus is féidir linn géilleadh.”

corraithe: motus. caoinim: fleo. gáirim: rideo. cé chomh luath: quam primum.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna **go léir** a leanann é:-

(*Truaillíonn Fulvius teampall*)

Fulvius censor aedem Fortunae, quam in Hispania bello Celtiberico voverat, faciebat, ei maxime rei operam dans, ne ullum Romae amplius aut magnificentius templum esset. Magnum ornatum ei templo ratus se adiecturum, si tegulae marmoreae essent, profectus in Bruttios, socios Romanorum, aedem Iunonis Laciniae ad partem dimidiam detexit, id satis fore existimans ad tegendum, quod aedificaretur. Naves paratae stabant, quae tegulas asportarent, incolis eius regionis auctoritate censoris deterritis, ne id sacrilegium prohiberent. Postquam censor Romam rediit, tegulae expositae de navibus ad templum portabantur. Quamquam, unde essent, silebatur, non tamen celari potuit. Fremitus igitur in curia ortus est: templum augustissimum regionis eius, quod non Pyrrhus, non Hannibal violavisset, Fulvium non satis violavisse sed etiam foede detexisse ac prope diruisse.

aedes: teampall. opera: dua. tegula: tíl dín. pars dimidia: leath.
detego: bainim de, nochtaim. fremitus: monabhar. foede: go gránna. diruo: scriosaim.

- (i) Cén post a bhí ag Fulvius? (4)
- (ii) Cén fáth a raibh sé ag tógáil teampaill do Fortuna? (8)
- (iii) Cén fáth a raibh an oiread sin dua á chaitheamh aige le tógáil an teampaill? (8)
- (iv) Cén rud a chuirfeadh le háilleacht an teampaill dar le Fulvius? (4)
- (v) Cad a rinne Fulvius nuair a bhí sé i measc na Bruttii? Cén fáth a ndearna sé é sin? (12)
- (vi) Cén fáth nach ndearna na Bruttii aon rud chun cosc a chur leis? (6)
- (vii) Scríobh síos focal **Laidine amháin** a léiríonn an tuairim a bhí ag na Bruttii dá chuid gníomhartha. (5)
- (viii) Nuair a d’fhill Fulvius ar an Róimh cén rud nárbh fhéidir a chur i bhfolach? (6)
- (ix) Luaigh **dhá** rud a rinne áit speisialta den teampall a thruailligh Fulvius. (8)
- (x) Cad é réimse iomlán na díobhála a rinne Fulvius? (8)
- (xi) I do thuairimse, cén sórt duine ab ea Fulvius? Luaigh fáth le do fhreagra. (6)

2. Cuir Gaeilge ar **thrí cinn ar bith** de na sleachta **A, B, C, D.** (Tá na sleachta uile sa cheist seo ar cómharc):-

[130]

A.

(Déanann Aeinéas iontas de na hairm a thugann Véineas, a mháthair, dó)

at Venus aetherios inter dea candida nimbos
dona ferens aderat; natumque in valle reducta
ut procul egelido secretum flumine vidit,
talibus adfata est dictis seque obtulit ultra:
"en perfecta mei promissa coniugis arte
munera: ne mox aut Laurentes, nate, superbos
aut acrem dubites in proelia poscere Turnum."
dixit et amplexus nati Cytherea petivit,
arma sub adversa posuit radiantia quercu.
ille deae donis et tanto laetus honore
expleri nequit atque oculos per singula volvit.

Veirgil

ut: nuair. egelidus: fionnuar. ultra: dá deoin féin. en: féach. perficio: críochnaím.
posco: tugaim dúshlán. amplexus: barróg. Cytherea: Véineas. radians: ag spréacharnach.
quercus: dair. expleri: a bheith sásta, lán an dá shúl a bhaint as (rud).

B.

(Sa Seanad, cuireann Cicearó i leith Chaitilín agus a lucht leanúna gur bhuail siad lena chéile i dteach Laeca chun a gcuid pleannanna a bheartú)

Dico te priore nocte venisse in M. Laecae domum; convenisse eodem complures eiusdem sceleris socios. Num negare audes? Video enim esse hic in senatu quosdam qui tecum una fuerunt. O di immortales! Hic sunt in nostro numero in hoc orbis terrae sanctissimo gravissimoque consilio, qui de nostrum omnium interitu, qui de huius urbis atque adeo de orbis terrarum exitio cogitent. Fuisti igitur apud Laecam illa nocte, Catilina; distribuisti partes Italiae; delegisti quos Romae relinqueres, quos tecum educeres; descripsisti urbis partes ad incendia. Reperisti duos equites Romanos, qui sese illa nocte paulo ante lucem me in meo lecto interfecturos esse pollicerentur.

Cicearó

hic: anseo. consilium: tionól. interitus: bás. exitium: scrios. describo: dáilim. lectus: leaba.

C.

(Tá an gealbhan a bhí mar pheata ag leannán Catullus tar éis bháis)

passer mortuus est meae puellae,
passer, deliciae meae puellae,
quem plus illa oculis suis amabat.
nam mellitus erat suamque norat
ipsam tam bene quam puella matrem,
nec sese a gremio illius movebat,
sed circumsiliens modo huc modo illuc
ad solam dominam usque pipiabat;
qui nunc it per iter tenebricosum
illud, unde negant redire quemquam.
at vobis male sit, malae tenebrae
Orci, quae omnia bella devoratis:
tam bellum mihi passerem abstulistis.

Catullus

passer: gealbhan. mellitus: milis. norat = noverat: d'aithnigh sé. gremium: glúin.
usque: go leanúnach, gan staonadh. pipio: bíogaim. malus: mallaithe.
Orcus: Ifreann, an Domhan Íochtarach. bellus: álainn.

D.

(Níl na Rómhánaigh chomh líonmhar le slua a namhad ach tugann na saighdiúirí le seantaithí slán iad)

Igitur consul ex multis de hostium adventu cognovit. Priusquam consul aut exercitum instruere aut sarcinas colligere, equites Mauri atque Gaetuli, non acie neque ullo more proelii, sed catervatim in nostros concurrunt. Qui omnes trepidi improviso metu, ac tamen virtutis memores arma capiebant; pars equos escendere, obviam ire hostibus. Pugna latrocinio magis quam proelio similis fieri; sine signis, sine ordinibus, multi Romani contra adversos acerrime pugnantes ab tergo circumveniri. Neque virtus neque arma satis tegere, quod hostes numero plures erant et Romani undique circumfusi erant. Denique Romani veteres orbis facere; atque ita ab omnibus partibus simul tecti et instructi hostium vim sustentabant.

Sallust

sarcina: paca, trealamh. catervatim: ina mórshluaite. latrocinium: fogha phíoráidí, robáil.
tego: cumhdaím. orbis: ciorcal.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

(i) Cuir Gaeilge ar:-

(60)

Et quoniam auctoritas quoque in bellis administrandis multum atque in imperio militari valet, certe nemini dubium est, quin ea re idem ille imperator plurimum possit. Vehementer autem pertinere ad bella administranda, quid hostes, quid socii de imperatoribus nostris existiment, quis ignorat, cum sciamus homines in tantis rebus, ut aut contemnant aut metuant aut oderint aut ament, opinione non minus et fama quam aliqua ratione certa commoveri? Quod igitur nomen unquam in orbe terrarum clarius fuit? cuius res gestae pares? de quo homine vos, id quod maxime facit auctoritatem, tanta et tam praeclara iudicia fecistis?

Cicearó

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist díobh):-

(30)

- (a) "Baineann Cicearó úsáid as a chuid scileanna óráidíochta go léir chun tionchar a imirt ar a lucht éisteachta." Pléigh an ráiteas seo go hachomair maidir le *Pro Lege Manilia*.
- (b) Scríobh go hachomair ar thábhacht Chicearó mar pholaiteoir.
- (c) Cé chomh mór agus a bhain Pompeius amach a raibh tuartha ag Cicearó dó ar fhilleadh chun na hIodáile dó ón bhfeachtas in aghaidh Mithridates?
- (d) "Chun léargas ceart a fháil ar *Pro Lege Manilia* is gá córas cánachais na Rómhánach a thuiscint mar aon le ról na *equites* sa saol Rómhánach." Pléigh an ráiteas seo go hachomair.
- (e) Scríobh nóta gearr ar **dhá cheann** díobh seo a leanas:-

Sulla; Marius; Hortensius; Jugurtha.

B.

- (i) Cuir Gaeilge ar:- (60)

dixit, et avertens rosea cervice refulsit,
ambrosiaequae comae divinum vertice odorem
spiravere; pedes vestis defluxit ad imos:
et vera incessu patuit dea. ille ubi matrem
agnovit, tali fugientem est voce secutus:
'quid natum totiens, crudelis tu quoque, falsis
ludis imaginibus? cur dextrae iungere dextram
non datur, ac veras audire et reddere voces?'
talibus incusat, gressumque ad moenia tendit.
at Venus obscuro gradientes aëre saepsit,
et multo nebulae circum dea fudit amictu,
cernere ne quis eos neu quis contingere posset.

Veirgil

- (ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceistanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist díobh):- (30)

- (a) Scríobh nóta ar an tsamhail a thagann díreach roimh an sliocht thuas. Cad a rinne Véineas díreach tar éis an tsleachta thuas?
- (b) Is é aidhm Veirgil in *Aeinéid I* a scéal eipiciúil a chur i láthair agus ár spéis a spreagadh sa laoch. Déan plé achomair ar an gcaoi a n-éiríonn leis.
- (c) Déan cur síos ar na páirteanna a ghlacann lúnó agus Neiptiún in *Aeinéid I*.
- (d) Mínigh na cúinsí inar labhair Aeinéas an líne cháiliúil: *sunt lacrimae rerum et mentem mortalia tangunt*. Cad is dóigh leat a bhí i gceist ag Veirgil sa líne seo?
- (e) Bhí inscribhinn ar uaigh Veirgil, más fíor, a luaigh gur scríobh sé ar *pascua, rura, duces*. Scríobh nóta gearr ar na saothair a dtagraíonn na focail Laidine seo dóibh.

4. (i) Freagair (a) nó (b):- [30]

- (a) Mínigh tuiseal *me* agus modh *praeterire* agus *adferret* sa sliocht seo a leanas:-

Sinite hoc loco, Quirites, sicut poetae solent, qui res Romanas scribunt, praeterire me nostram calamitatem, quae tanta fuit, ut eam ad aures imperatoris non ex proelio nuntius, sed ex sermone rumor adferret. (10)

- (b) Mínigh tuiseal *noctem* agus modh *explorare* agus *teneant* sna línte seo a leanas:-

at pius Aeneas, per noctem plurima volvens,
ut primum lux alma data est, exire locosque
explorare novos, quas vento accesserit oras,
qui teneant - nam inculta videt - hominesne feraene,
quaerere constituit. (10)

- (ii) Scríobh síos na príomhranna ag **trí cinn** ar bith de na briathra seo a leanas:- respondeo, cupio, defendo, praemitto, ingredior. (10)

- (iii) Ainmnigh meadaracht na líne seo a leanas agus marcáil na cainníochtaí:- nil interest, an pauper et infima (10)

5. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór **ceist amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus **ceist amháin** as Roinn B. Is feidir an **tríú ceist** a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag dul do gach ceist díobh):- [75]

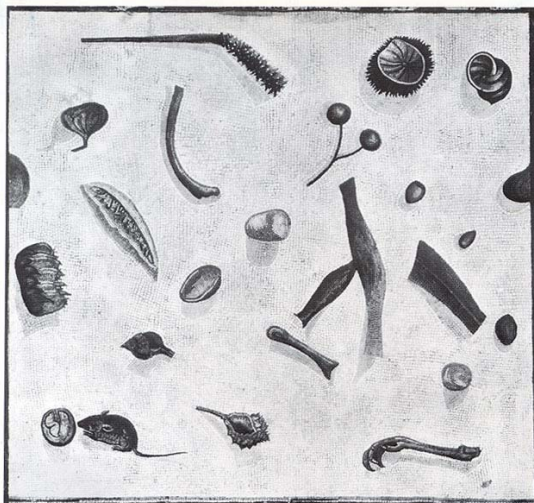
A.

- (i) "Níor chuir fadhb na dteorainneacha aon bhac ar Ágastas leasuithe fiúntacha a chur i gcrích sa bhaile." Pléigh an ráiteas seo go hachomair.
- (ii) Tabhair cuntas ar réimeas Claudius **nó** Doimitian. An bhfeiceann tú cosúlacht ar bith idir charachtair na beirte impire?
- (iii) "Ceannaire míleata uailmhianach ba ea Veaspásian agus impire éifeachtach lena chois sin." Pléigh an ráiteas seo go hachomair.

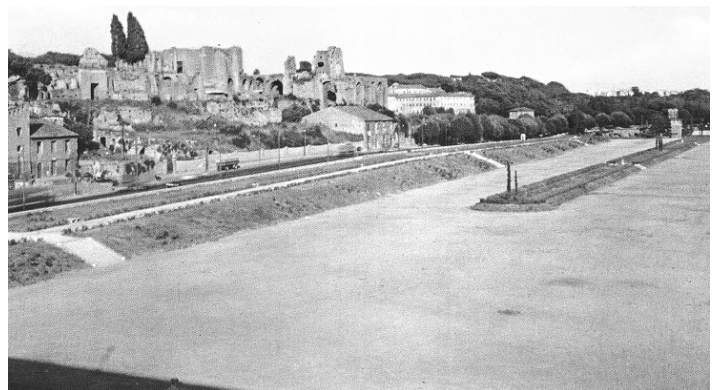
B.

- (i) Tabhair cuntas ar shaol agus ar shaothar scríbhneoireachta Óivid **nó** Sallust.
- (ii) Tabhair cuntas ar dhealbhóireacht rilífe stairiúil na Róimhe. Bíodh tagairt agat do shamplaí faoi leith i do fhreagra.
- (iii) Tar éis féachaint ar na Fótagraif **A**, **B** agus **C**, freagair **dhá cheann ar bith** de na ceisteanna seo a leanas:-
 - (a) Cén teideal a thugtar de ghnáth ar an mósáic i bhFótagraf **A**? Pléigh go hachomair an ráiteas go bhfuil "mósáicí na Róimhe éagsúil agus gleoite". Bíodh tagairt agat do shamplaí faoi leith i do fhreagra.
 - (b) D'fhéachadh an dream saibhir síos ó Chnoc na bPalaitíneach (ar clé i bhFótagraf **B**) ar na himeachtaí sa Circus Maximus. Déan cur síos ar an radharc faoi mar a bheadh sé sa tSean-Róimh.
 - (c) Ainmnigh an struchtúr atá i bhFótagraf **C**. Déan cur síos ar chuid de na gnéithe a d'fhág go raibh an struchtúr seo "ar an bpríomhshaothar innealtóireacht-ailtireachta a tháinig chugainn ón Róimh anallód."

A

B

C

